

Βαγγέλης Λιάπης

ΕΡΒΑΝΙΤΙΚΑ ΖΑΚΟΝΙΑ

(ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ»

Αθήνα 1988

Κάθε γνήσιο αντίτυπο του βιβλίου
φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

Έργα του ίδιου:

- ΕΛΕΥΣΙΝΑ αρχαία εποχή έκδ. 1975.
- ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ 1941 - 44 έκδ. 1978.
- ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ έκδ. 1980.
- ΑΡΒΑΝΙΤΙΚΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ έκδ. 1985
- Ο ΧΟΡΟΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΕΣ έκδ. 1987.

Copyright: Βαγγέλης Λιάπης
Αγροτική περιοχή Μαγούλας
Μαγούλα 196 00
Τηλ. 55.42.717

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην Κατίνα
τη συντρόφισσα
της ζωής μου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ποτέ δε μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ξεκόπηκε από τις ρίζες του, ότι ο προηγούμενος κοινωνικός βίος δεν τον αγγίζει καθόλου, ή ότι του είναι άγνωστος.

Εμείς οι σημερινοί, δε μπορούμε να λέμε, ότι δεν έχουμε δεσμούς με το παρελθόν.

Δε μπορούμε ακόμα να υποστηρίξουμε ότι κάποια γλώσσα, που μιλούσαν στον γενέθλιο τόπο, πριν μόλις πενήντα χρόνια, εξαφανίστηκε και έπαψε να έχει σχέση με μας τους σημερινούς, έστω κι' αν δεν ξέρουμε να τη μιλάμε. Ο σημερινός κόσμος, όσο κι' αν δείχνει εξωτερικά να μην έχει καμιά σχέση με τον προηγούμενο, εντούτοις διατηρεί εσωτερικούς δεσμούς μαζί του, που αν και δε φαίνονται, ασκούν τις επιδράσεις τους.

Η ψυχοσύνθεση του ανθρώπου, η όλη του νοοτροπία, δεν ακολουθεί τον ίδιο ρυθμό σε σχέση με την εξέλιξη της τεχνολογίας. Η δεύτερη βαδίζει ταχύτερα.

Αν η σημερινή μας μέρα δε μοιάζει με τη χθεσινή, δε συμβαίνει το ίδιο και με τον εσωτερικό μας κόσμο. Εδώ, οι εξελικτικές διαδικασίες απαιτούν χρόνο. Σε όλα αυτά διακρίνεται κάποια βραδύτητα.

Κι' αν ακόμα δε θέλουμε να το παραδεχτούμε, είμαστε η συνέχεια κάποιου προηγούμενου βίου, η συνέχεια αυτού που λέμε: παραδοσιακός βίος. Έστω και εάν δεν το αντιλαμβανόμαστε, επιδρά στη σκέψη μας κάτι προηγούμενο, που διαμορφώνει, μέχρι κάποιο βαθμό, το χαρακτήρα μας. Είμαστε, με άλλα λόγια, η συνέχεια του προηγούμενου κόσμου, που ασκεί επάνω μας την επιρροή του, διαμορφώνοντας την κρίση μας, τις αντιλήψεις μας και τα ζητήματα της ζωής.

Χρέος μας είναι η διατήρηση των παραδόσεων. Η αφετηρία από τις πηγές αποτελεί σωστό ξεκίνημα. Το πνευματικό, ηθικό και πολιτιστικό παρελθόν είναι θεμελιώδη στοιχεία του κάθε πολιτισμού, και ασφαλείς δείκτες πορείας, αφού, παρελθόν και παρόν, βρίσκονται πάντα σε λειτουργική σχέση.

Η σημερινή κατάταξη σχέσεων και αξιών της ζωής, οι ηθικοί κανόνες και τα υψηλά ιδανικά, αν και διαφοροποιημένα σήμερα κατά ένα μηχανοκρατικό τρόπο, αισθάνονται εντούτοις, περισσότερο στη σημερινή εποχή, την ανάγκη επιστροφής στις ρίζες.

Αν προσπαθήσουμε να δούμε καθαρά, θα παρατηρήσουμε ότι κινδυνεύουμε να χαθούμε, εκφυλισμένοι από τη σημερινή τεχνολογία και τον αυτοματισμό, αφού δε δημιουργούμε ατομικά, αλλά υπακούμε σε μια μηχανοκρατική αντίληψη, που λειτουργεί έξω από μας με απόλυτη ομοιομορφία και τελειότητα που αποχαυνώνει. Η σημερινή τεχνολογική πρόοδος, αντί να τεθεί εξ ολοκλήρου στην υπηρεσία του ανθρώπου, του δημιουργεί αδιέξοδα και ένα διαρκές άγχος στους λαούς του κόσμου, ότι κάποια μέρα, από λανθασμένο πάτημα ενός ηλεκτρικού κουμπιού, ή κάποιας λανθασμένης λειτουργίας ενός μηχανήματος, μπορεί να αφανιστεί η ζωή από τον πλανήτη μας.

Η επιστροφή στις ρίζες αποτελεί κάποια θεραπεία.

Νομίζω ότι επιτελώ θετικό έργο με το να προσπαθήσω να παρουσιάσω τη νοοτροπία ενός λαού, που έζησε πριν από μας, εδώ στη Χώρα μας, που έδρασε και επέδρασε στη διαμόρφωση του προηγούμενού μας κοινωνικού βίου και, που έχει αφήσει αρκετά με το πέρασμά του.

Το ότι προσπαθώ να βοηθήσω ώστε να μη αποκοπούμε εντελώς από τις ρίζες μας και να μη χαθούμε σα λαός, είναι, γιατί πιστεύω στην αναγκαιότητα της διατήρησης, αναπόσπαστης της συνέχειας της ιστορικής και πολιτιστικής μνήμης.

Ο άνθρωπος είναι ένα τριπλό πρόβλημα: βιολογικό, ψυχολογικό και κοινωνιολογικό. Οι βιολογικές καταβολές, μας έχουν δοθεί από τη στιγμή της σύλληψής μας. Μεγαλώνουμε ύστερα μέσα σε ένα δεδομένο φυ-

σικό και κοινωνικό περιβάλλον. Μέσα σε αυτά τα δύο στοιχεία, εσωτερικό και εξωτερικό, παρεμβάλλεται σαν υλικό ύφανσης, συνυφαίνεται ένα τρίτο στοιχείο, το κοινωνιολογικό, που η ουσία του αποτελείται από την κατάταξη και ιεράρχιση αξιών και στόχων, φόβους, ελπίδες, πόθους, μεταφυσικές αντιλήψεις, μαγικές δυνάμεις και άλλα. Ο τρόπος αυτής της ύφανσης, το πανί που θα προκύψει, είναι αυτό που λέμε: προσωπικότητα του ατόμου και της κοινωνικής ομάδας, αυτό που λέμε χαρακτήρα ενός ατόμου, ενός λαού. Πώς λοιπόν είναι δυνατό να ισχυριστεί κανείς ότι δεν έχει καμία σχέση με τον κόσμο των πατεράδων και των παππούδων του; Οπωσδήποτε ο ίδιος κουβαλάει μαζί του κάτι από τον προηγούμενο κόσμο και υφίσταται την επίδρασή του όσο ζει. Δε μπορεί άλλωστε να απαρνηθεί και το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, όπου ο ίδιος γεννήθηκε, έζησε και μεγάλωσε.

Για όλους αυτούς τους λόγους βρίσκω ότι είναι απαραίτητη η συμμετοχή αυτού του βιβλίου μέσα στην αρβανίτικη βιβλιογραφία, αφού μας δίνει κάποια εικόνα του προγονικού μας κόσμου, ένα σημαντικό μέρος του οποίου κουβαλάμε οι ίδιοι μέσα μας.

Η συμβολή της βιβλιογραφίας, φτωχή για τους Έλληνες - Αρβανίτες, δε μπορεί να μας δώσει σαφείς προσανατολισμούς, ή κάποιους ασφαλείς οδηγούς έρευνας. Βρίσκει κανείς μερικές γενικές κατευθύνσεις, που δεν έχουν ακόμα αποκρυσταλλωθεί.

Πηγές μου, όπως και σε άλλα σχετικά μου βιβλία, στάθηκαν: Ο ίδιος ο αρβανίτικος λαός, η ζωντανή κουβέντα με τους παλαιότερους, τα περιστατικά της ζωής σε σχέση με την αιτία που τα προκαλούσε και οι σχετικές αρβανίτικες αντιδράσεις, τα αρβανίτικα γνωμικά και παροιμίες, καθώς και τα αρβανίτικα τραγούδια, η πληθώρα αυτή της ποιητικής έκφρασης, που τα θεωρώ σαν τις πολυτιμότερες πηγές, αφού το τραγούδι στέκεται πάντα σαν η ειλικρινέστερη ψυχική έκφραση. Ο γενέθλιος αρβανίτικος κόσμος, η μακροχρόνια απασχόλησή μου με το αρβανίτικο στοιχείο του ελλαδικού χώρου και η γνώση της αρβανίτικης γλώσσας, ως θεωρηθούν σαν επιβοηθητικά στοιχεία για την επιτυχία της έρευνάς μου.

Επειδή αναφέρθηκα στα αρβανίτικα τραγούδια, βρίσκω ότι είναι απαραίτητο να καταχωρούνται, εκτός από τη μετάφρασή τους στα ελληνικά, και στη γλώσσα τους, αλλά με τρόπο που να αποδίδονται όσο το δυνατό τελειότερα.

Την αρβανίτικη γλώσσα που δε διέθετε δικιά της γραφή, την έγγραφαν με ελληνικά γράμματα, με διάφορες γραμματικές επινοήσεις, ώστε να αποδίδεται κάπως καλύτερα. Το ίδιο έκανα και εγώ σε προηγούμενα

βιβλία μου, είδα όμως ότι σε τίποτα δε θεράπευε.

Είναι γεγονός ότι η αρβανίτικη γλώσσα μπορεί να αποδοθεί τελειότερα με τη χρησιμοποίηση του αλβανικού αλφάβητου και μερικών αλβανικών γραμματικών κανόνων.

Επειδή επιθυμούσα να αποδοθούν όσο πιο σωστά γινότανε τα αρβανίτικα τραγούδια που περιέχονται σε τούτο το βιβλίο, ύστερα από αίτησή μου στην Ακαδημία των Επιστημών της Αλβανίας, έγινα δεκτός εκεί, όπου με ειδικούς επιστήμονες, γλωσσολόγους και λαογράφους, εργαστήκαμε για να αποδοθεί όσο πιστότερα γινότανε, η αρβανίτικη γλώσσα. Παρουσιάστηκαν βέβαια προβλήματα, ύστερα όμως από σκέψεις και συζητήσεις για την κάθε περίπτωση, καταλήξαμε κάπου, αν και, σε λίγες μόνο περιπτώσεις, ξεφύγαμε ελαφρά από την αλβανική ορθογραφία, όπου το απαιτούσε η ηχητική απόδοση της αρβανίτικης γλώσσας.

Αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω και πάλι, την Ακαδημία των Επιστημών και το Λαογραφικό Ινστιτούτο του λαϊκού πολιτισμού της Λαϊκής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Αλβανίας, για την αξιόλογη βοήθεια, που μου πρόσφεραν, ώστε να βρεθεί η ορθότερη λύση στο πρόβλημα της γραφής της αρβανίτικης γλώσσας.

Πολυτιμότερη και ουσιαστική ήταν η βοήθεια, που μου δόθηκε από τον βαθύτατο στοχαστή και επιστήμονα Πρόεδρο της Ακαδημίας των Επιστημών της Αλβανίας, Καθηγητή Aleks Bunda, τον Διευθυντή του Ινστιτούτου Λαϊκού πολιτισμού της Αλβανίας, Καθηγητή Alfred Uçi, τον Καθηγητή υποδιευθυντή του Ινστιτούτου Mustafa Gërçaliu και τη θετική συμβολή του Καθηγητή της γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου των Τιράνων Androkli Kostallari.

Ο λαογράφος διδάκτορας Jorgo Papaqoti, ο ακούραστος εργάτης και μελετητής του αλβανικού λαϊκού πολιτισμού και εκλεκτός συγγραφέας, υλοποίησε την όλη προσπάθεια, γράφοντας ο ίδιος τα αρβανίτικα τραγούδια με τον αλβανικό τρόπο γραφής, ώστε να αποδοθεί, όσο πιστότερα γινότανε, η αρβανίτικη γλώσσα. Εργαστήκαμε μαζί επίπονα και πιστεύω ότι έχει ανοίξει κάποιος δρόμος. Ένα μεγάλο ευχαριστώ για τον καθένα.

Οφείλω ακόμα να ευχαριστήσω τον Πρεσβευτή της Αλβανίας στην Ελλάδα Ksenofon Nucı για τη θερμή συνηγορία του για τη μετάβασή μου στη Χώρα του καθώς και στην παράλληλη θετική συμβολή του. Ουσιαστική στάθηκε η συμβολή και βοήθεια του Προέδρου της επιτροπής Δημοσίων Σχέσεων μετά του εξωτερικού, του Υπουργείου Εξωτερικών της

Αλβανίας καθηγητού Jorgo Melica χωρίς να μπορώ να ξεχάσω και τη συνδρομή του φίλου και αγαπητού μου Vasilaq Colaku, γραμματέα της ίδιας Υπηρεσίας.

Οφείλω τέλος να ευχαριστήσω όλους τους φίλους Αλβανούς των Υπηρεσιών, που βοήθησαν οπωσδήποτε στην προσπάθειά μου και με περιέβαλαν με στοργή και αγάπη, γνήσια ιδιότητα του αλβανικού λαού.

Σε όλους, ένα μεγάλο ευχαριστώ από την καρδιά μου.

Ελευσίνα, Φεβρουάριος 1987
Βαγγέλης Π. Λιάπης

○

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Α΄ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Γλωσσολογικά

Επειδή στο βιβλίο τούτο περιέχονται αρκετές αρβανίτικες φράσεις, όροι, αλλά και ολόκληρα τραγούδια αρβανίτικα, βρίσκω ότι από τώρα είναι απαραίτητη μια σύντομη γλωσσολογική ενημέρωση.

Η γραφή της αρβανίτικης γλώσσας παραμένει πάντα ένα πρόβλημα, αφού η ίδια δεν διέθετε ποτέ δικιά της γραφή.

Η γραφή της αρβανίτικης με ελληνικό αλφάβητο αφαιρεί αρκετά από τη σωστή της απόδοση, μερικές φορές μάλιστα τόσο, ώστε να γίνεται ακατανόητη. Οποσδήποτε η κάθε γλώσσα έχει το δικό της αλφάβητο, που πάντα είναι κομμένο και ραμμένο στα μέτρα της.

Η χρήση του ελληνικού αλφάβητου, για να αποδοθούν τα αρβανίτικα, αναγκάζει όσους το επιχειρούν, το ίδιο και εγώ, να δανειστούμε γράμματα από άλλα αλφάβητα, ή να επινοήσουμε σημεία που παρεμβάλλουμε μέσα στις λέξεις, όπως ακριβώς γινότανε με όλες τις παλιότερες σχετικές έγγραφες εργασίες.

Το αλβανικό αλφάβητο, με τα 36 γράμματα, πλησιάζει περισσότερο από τα άλλα στο να αποδώσει την αρβανίτικη γλώσσα με τη δικιά της ηχητική.

Πιο κάτω ο αναγνώστης θα συμβουλευτεί το αλβανικό αλφάβητο και πώς θα προφέρεται αντίστοιχα, στα αρβανίτικα, το κάθε γράμμα. Δημιουργήσαμε μόνο λίγους απλούς κανόνες όπως περιέχονται απέναντι από κάθε γράμμα του αλφάβητου:

- A a Δεν έχουμε καμιά διαφορά. Προφέρεται όπως και το δικό μας άλφα.
- B β Όπως το δικό μας μπ στις λέξεις: μπόρα, μπαστούνι κλπ.

C	c	Όπως το δικό μας τς στις λέξεις τσαπί, τσεκούρι κλπ.
C	ç	Εδώ το τσ θα προφέρεται παχύ σαν το γαλλικό: tch (çura) κοπέλα.
D	d	Όπως το δικό μας ντ στις λέξεις ντομάτα, νταμάρι κλπ.
DH	dh	Το διπλό αυτό προφέρεται όπως το δικό μας δέλτα: δρόμος, δύναμη.
E	e	Ίδιο όπως το δικό μας έψιλον: Ελένη κλπ.
Ë	ë	Το στοιχείο αυτό είναι το άφωνο. Στο ελληνικό αλφάβητο δε το έχουμε. Στα αρβανίτικα και στα Αλβανικά η λέξη: κομμάτι είναι «τσοπ» θα το βρούμε γραμμένο: corë, δε θα προφέρουμε λοιπόν το e όταν έχει διαλυτικά.
F	f	Καμία διαφορά από το δικό μας φι: φωτιά, φανάρι κλπ.
G	g	Όπως το δικό μας γκ στις λέξεις: αγκαρία, εγγόνια κλπ.
GJ	gj	Αυτό το διπλό θα το προφέρουμε γκι όπως οι λέξεις: Γκιώνης, Γκίκας.
H	h	Στην αλβανική γλώσσα πρόκειται για ένα χι που δεν ακούγεται σχεδόν καθόλου, η αρβανίτικη όμως το θέλει και θα το διαβάζουμε όπως το δικό μας χι: αρχίζω, χαρά, άρχοντας κλπ.
I	i	Ακριβώς όπως το δικό μας γιώτα: τσαπί, παιδί κλπ.
J	j	Ακούγεται όπως το δικό μας γι: Γιάννης, γιατρός κλπ.
K	k	Όπως το δικό μας κάπα.
L	l	Όπως το δικό μας λάμδα: Ελάφι, έψιλον κλπ.
LL	ll	Πρόκειται για ένα λάμδα παχύ. Στα αλβανικά διακρίνεται, εμείς στα αρβανίτικα μάλλον δεν έχουμε τέτοιο πρόβλημα.
NJ	nj	Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα (v) που ακολουθεί κοντά του το γιώτα π.χ. τη λέξη: «γρήγορα» θα τη διαβάσουμε «ηjora» (νιόρα), ο «άνθρωπος» θα γραφτεί: «ηjeriu» (νιερίου) κλπ.
O	o	Όπως ακριβώς το δικό μας όμικρον.
P	p	Όπως το δικό μας πι: πάπια, παιδί κλπ.
Q	q	Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα κάπα, που θα προφέρεται πάντα σαν να είναι κοντά του ένα γιώτα: όπως Κιάφα, παιδάκια κλπ.
R	r	Όπως το δικό μας ρο: ρόδα, άνθρωπος κλπ.
RR	rr	Τονίζουν δυνατότερα το ρο. Σε μάς μάλλον δεν αποτελεί πρόβλημα.
S	s	Όπως το δικό μας σίγμα: σύστημα, στάση κλπ.
SH	sh	Εδώ πρόκειται για παχύ σίγμα όπως ακριβώς το γαλλικό (ch) η αρβανίτικη γλώσσα το χρησιμοποιεί πολύ.
T	t	Όπως το δικό μας ταφ: τακτικός, κατάσταση κλπ.
TH	th	Θα το διαβάζουμε όπως ακριβώς το δικό μας θήτα: Θεός,

		θαύμα κλπ.
U	u	Όπως το δικό μας ου: ουρανός, κηπουρός κλπ.
V	v	Ακριβώς όπως το δικό μας βήτα: Αρβανίτης, αβλαβής κλπ.
X	x	Όπως το δικό μας τζ: τζάμι, ατζαμής κλπ.
XH	xh	Προφέρεται σαν πολύ παχύ τζ. Η αρβανίτικη προφορά το χρησιμοποιεί λιγότερο από την Αλβανική.
Y		Στην αλβανική γλώσσα και προφορά ακούγεται σαν κλειστό γιώτα. Εμείς, αντί γι' αυτό θα χρησιμοποιούμε το γνωστό γιώτα αφού στην αρβανίτικη προφορά δεν έχουμε κάτι τέτοιο.
Z		Όπως το δικό μας ζήτα: ζωή, ζήτημα κλπ.
ZH		Το ζήτα αλλά πολύ παχύ. Το χρησιμοποιούμε και στα αρβανίτικα.

Έτσι εξοικονομείται κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο η αρβανίτικη γλώσσα.

ο

II

Αρχικές απορίες, αναζητήσεις, διαπιστώσεις

Από εξήντα χρόνια και πίσω επικρατούσε στο αρβανίτικο της Χώρας μας μια περίεργη αντίληψη. Οι γονείς μας, και περισσότερο οι παππούδες και οι γιαγιάδες μας, εμπόδιζαν εμάς τους μικρούς να μιλάμε αρβανίτικα. Το θεωρούσαν κακό λέει, και σαν τέτοιο προσπαθούσαν να το μεταφυτέψουν σ' εμάς. Θυμάμαι τους ίδιους που χρησιμοποιούσαν βαρείς όρους για την αρβανίτικη γλώσσα. Την ονόμαζαν «γλώσσα των γύφτων» (gluha evgjitevet) και «γλώσσα των κουτών» (gluha kutovet). Σε μας έλεγαν: «Όποιος μιλάει αρβανίτικα γίνεται κουτός και δε μαθαίνει γράμματα».

Είχε ξεκινήσει από όλους μια προσπάθεια, ώστε να εξαφανιστεί ο,τιδήποτε αρβανίτικο, γιατί το θεωρούσαν σαν ένοχο, ή καλύτερα μειονεκτικό. Το πολύ δυσάρεστο είναι, ότι ακόμα και σήμερα συναντάς ανθρώπους Αρβανίτες να κάνουν ό,τι μπορούν για να πείσουν τους άλλους ότι δεν έχουν καμιά σχέση με την αρβανίτικη ρίζα.

Τότε, από εξήντα χρόνια και πίσω, είχαμε καταλάβει εμείς οι νέοι, ότι οι πριν από εμάς, δεν είχαν σωστή αντίληψη για την αρβανίτικη ράτσα τους και την παρουσίαζαν σε μας σαν τάχα ξεκαθαρισμένη. Βλέπαμε τότε ότι δε μπορούσαμε να τους πιστέψουμε.

Αντιμετωπίζαμε μια γενική απαγόρευση γύρω από κάθε αρβανίτικο, χωρίς όμως να μας εξηγούν και το λόγο. Μας έλεγαν μόνο: «Δεν κάνει να λες πως είσαι Αρβανίτης, είναι ντροπή». «Μη μιλάς αρβανίτικα γιατί δε θα μάθεις γράμματα». Μεγαλώναμε μέσα σε μια απορία σχετικά με τους προγόνους μας. Μέσα μας έμενε κάτι άλυτο, σαν σκοτεινό. Μεγαλώναμε με ένα μεγάλο ερωτηματικό: Γιατί οι γονείς μας δεν αγαπούσαν τους προγόνους τους;

Στα χρόνια του σχολείου τα πράγματα έγιναν ακόμα χειρότερα. Περιμέναμε, μέσα από τα βιβλία, που όπως μας έλεγαν, ποτέ δε λένε ψέματα, να βρούμε επιτέλους την αλήθεια γύρω από τους προγόνους μας Αρβανίτες. Κυριολεκτικά τρώγαμε την ελληνική ιστορία, μήπως βρούμε κάπου να γράφει αυτό που μας έκαιγε και βρίσκαμε μόνο τη λέξη «Αλβανοί», τοποθετημένη πάντα δίπλα στους Τούρκους. Για τους ένδοξους Σουλιώτες καμιά κουβέντα ότι ήσαν Αρβανίτες. Τίποτα σχετικό για την ολότητα σχεδόν των ηρώων του 1821. Κάπου στην ιστορία, σχετικά με την πολιορκία του Μεσολογγίου, διαβάζαμε ότι γινότανε ανταλλαγή απειλών, στα αρβανίτικα, μεταξύ πολιορκητών και πολιορκουμένων. Κάτι πήγαινε να ξεσκεπαστεί εκεί. Όταν ρωτήσαμε το δάσκαλο να μας εξηγήσει, πήραμε, θυμάμαι, την εξής απάντηση: «*Η διδακτέα ύλη της ιστορίας οφείλει να διδάσκεται ως ταύτην ακριβώς σημειούσι τα εγκεκριμένα διδακτικά εγχειρίδια*». Κι εδώ είχαν φροντίσει ώστε από πριν να έχουν καλά κλειδαμπαρωθεί οι πόρτες, ώστε να μη παρατηρηθεί από πουθενά καμιά διαρροή της αλήθειας.

Στα γυμνασιακά μου χρόνια είχα τη σπάνια τύχη να έχω Γυμνασιάρχη έναν Φιλόλογο Καθηγητή που έφτιαχνε ανθρώπους. Μου στάθηκε μεγάλος φίλος και μοναδικός οδηγός. Ήταν Αρβανίτης. Του μίλησα για το πρόβλημά μου. Μου έδειξε ένα δρόμο: «*Άκουσε παιδί μου. Αυτό, που κατά την κοινή αντίληψη θεωρείται ξεκαθαρισμένο να το κάνεις εσύ πρόβλημα. Να το σκεφτείς, πάλι από την αρχή. Να γυρίσεις πίσω, να εξετάσεις αν έχει τεθεί και διατυπωθεί σωστά. Θα ξεκινήσεις με ερωτήματα, μόνο με ερωτήματα. Είναι τάχα σωστό αυτό που σου έλεγαν; Μήπως υπάρχουν και άλλες απόψεις; Μήπως υπάρχει και κάποιος άλλος δρόμος, που θα μπορούσε να οδηγήσει σε άλλες λύσεις; Μήπως πρέπει να μαζέψεις και πληροφορίες από άλλες πηγές; Νομίζω ότι χρειάζεται να οργανωθείς, να πολιορκήσεις το ζήτημα πιο στενά, αλλά προπαντός σφαιρικά. Να προχωρήσεις με προσοχή και με αυστηρό έλεγχο της κάθε πληροφορίας. Άφησε τις λύσεις και διαπιστώσεις, που με αυτές προσπάθησαν να σας συνηθίσουν να στοχάζεσθε. Αυτές είναι οι δικές τους αντιλήψεις.*

Προκαταβολικά μόνο σου λέω, με επιφύλαξη, ότι πολλές φορές, αντιλήψεις όπως αυτή που με ρωτάς, μπορούν να είναι δημιουργήματα σκοπιμότητας και προκαταλήψεων, ή προσπάθεια των λεγομένων ισχυρών να εκμηδενίσουν τους πραγματικά ισχυρούς. Ίσως στην περίπτωσή σου να συμβαίνει και αυτό. Εξέτασέ το. Μπορεί δηλαδή να έχουμε εδώ επιβεβλημένες αντιλήψεις και όχι πορίσματα ελεύθερης και τεκμηριωμένης έρευνας. Δεν αποκλείεται. Ερεύνησέ το εσύ. Σου άνοιξα ένα δρόμο, ακολούθησέ τον, τράβα ως την άκρη της αναζήτησης». Κάτι

σα χάος άνοιξε μπροστά μου. Προσπαθούσα να επιλέξω ένα όργανο έρευνας. Προσπαθούσα να γνωρίσω τις διαθέσεις του αρβανίτικου στοιχείου του ελλαδικού χώρου μέσα στην κοινωνική ζωή, που σταθεροποιεί και χαρακτηρίζει τον άνθρωπο και δείχνει τον τύπο του, τον σταθερό δηλαδή και χαρακτηριστικό τρόπο συμπεριφοράς, τόσο στις καθημερινές υποθέσεις της ζωής, όσο προπαντός, στις σοβαρές, τότε, που ο άνθρωπος, με τις διαθέσεις και ενέργειές του δείχνει από ποιο μέταλλο είναι φτιαγμένη η ψυχή του, ποιά είναι η ποιότητα και η ηθική του.

Με τον τρόπο, που μου υπέδειξε ο σοφός δάσκαλος, προχωρώ εδώ και εξήντα περίπου χρόνια. Έκανα πρόβλημα τη γνώμη των γονιών και των παππούδων για τους Έλληνες - Αρβανίτες, τα εξέταζα όλα από την αρχή ως την άκρη τους και ένιωθα κάποια ικανοποίηση όταν έβγαινα από το αδιέξοδο.

Στο μακρύ αυτό χρονικό διάστημα, γνώρισα αρκετά πράγματα για το λαό απ' όπου προέρχομαι. Δεν ακολούθησα κάποιο «εκπαιδευτικό πρόγραμμα», κάποια επιστημονική μεθοδολογία, αλλά, ζώντας μέσα στο αρβανίτικο περιβάλλον και εργαζόμενος με το αρβανίτικο στοιχείο σχεδόν εξ ολοκλήρου, μπόρεσα και μελέτησα την ψυχοσύνθεσή του, την όλη του Φιλοσοφία.

Μελέτησα με προσοχή ότι διέθετε η ελληνική βιβλιογραφία για τους Αρβανίτες της Ελλάδας, δε μπόρεσα όμως να πάρω εξηγήσεις ή απαντήσεις σε αρκετά ερωτήματα και απορίες μου.

Μελετώντας την ελληνική ιστορία, όπως είναι γραμμένη από τους ιστορικούς μας, μου δόθηκε η εντύπωση ότι περιέχει χονδροειδείς ψευδολογίες όταν αναφέρεται στους Αρβανίτες της Ελλάδας. Έφιαξαν μια ιστορία γεμάτη αντιφάσεις εξαιτίας μιας μισαλλοδοξίας, ενός πάθους εναντίον αυτού του λαού και της γλώσσας του.

Μου έχει δημιουργηθεί η εντύπωση, ότι εν γνώσει τους οι ιστορικοί μας, έκαναν ό,τι μπορούσαν για να εξαφανίσουν ο,τιδήποτε θετικό αυτού του λαού και όπου τους ήταν δύσκολο να το πετύχουν, τότε κατέφευγαν στην πλαστογράφηση.

Το κακό πήγαινε ακόμα στο χειρότερο από το γεγονός ότι δεν υπήρχε αρβανίτικη γραφή ώστε, οι ίδιοι οι Αρβανίτες, να έγραφαν κάτι για τους.

Η αρβανίτικη γλώσσα, με τον Κοραή, γνώρισε τον μεγαλύτερο διωγμό. Φώναζε ο Κοραής: «Προς Θεού, προσπαθείστε όλοι ώστε να εξαφανιστεί η χυδαία γλώσσα του όχλου» σε μια εποχή που αυτός ο «όχλος» εντυπωσιασμένος από τον γαλλικό διαφωτισμό που είχε ενστερνιστεί πολλά από την κλασική φιλοσοφία και αντίληψη, οραματιζότανε με το όπλο στο χέρι την ανάσταση του Γένους, το ίδιο όπως ο Κοραής. Δεν